

TARDOR 2005

SUMARI

2	Lectura, identitats i globalització
	<i>Santi Vallés</i>
10	Infantil i Juvenil
38	Narrativa
52	Poesia
72	Assaig
120	Altres Novetats
129	Libreria 80 mundos
	<i>Maria Josep Escrivà</i>
135	Editorials valencianes

Lectura, identitats i globalització

Més de 240 participants, entre llibreters, editors, il·lustradors, traductors, escriptors, crítics i professors, han analitzat a València el present i el futur de la literatura per a infants i joves dins del III Congrés Ibèric de Literatura Infantil i Juvenil. El paranimf de la Universitat Politècnica de València fou, el passat mes de juny, l'escenari d'aquesta trobada de caràcter estrictament professional.

Més enllà de les modes fugisseres d'un mercat saturat de novetats editorials tallades per un mateix patró, el compromís amb la innovació, la qualitat i la identitat pròpies s'imposa, segons els experts, com el principal actiu que ha de fer valdre la literatura infantil i juvenil en un món canviant pel que fa als gustos dels lectors. Modes i gustos condicionats, en molts casos, per la influència dels *mass media*, tal com en els últims anys s'ha evidenciat amb el *merchandising* i el reclam generats a partir del fenomen Harry Potter: el *boom* que ha portat a llegir xiquets que mai no ho havien fet fora de l'àmbit escolar. Determinar el paper que han de jugar els professionals davant les transformacions que s'han produït darrerament en l'àmbit de la creació, l'edició, la traducció, la divulgació, la distribució i la mediació, són els reptes que el passat mes de juny es van abordar en el III Congrés Ibèric de Literatura Infantil i Juvenil.

Contràriament a les edicions convocades a Càceres i Santiago de Compostel·la en 1999 i 2002, amb un caràcter monogràfic marcadament literari, aquesta tercera edició pretenia analitzar el llibre infantil i juvenil des de totes les perspectives: com a literatura, com a indústria, com a producte de consum, com a creació i com a generador de lectors. Un fet insòlit, una oportunitat única que, per al secretari de l'Associació d'Editors del País Valencià i membre de la Secretaria Executiva del congrés, Manel Romero, ha permès fer una diagnosi el més ajustada possible a la realitat de tot el sector a partir de les experiències concretes de tots els col·lectius de professionals i de l'anàlisi de la situació amb què s'han d'encarar en una societat cada vegada més complexa i amb exigències més específiques. Entre els dies 27 i 30 de juny, el Paranimf de la Universitat Politècnica de València fou l'escenari d'un munt de ponències, comunicacions i taules redones destinades a posar en relleu una realitat tan complexa com apassionant.

El director general del Libro i Biblioteques de la Conselleria de Cultura, Educació i Esport, Vicente-Luis Navarro de Luján, va presidir la inauguració del Congrés, acompanyat (d'esquerra a dreta) per Marta Belagut (Consell Català del Llibre per a Infants i Joves), Itziar Zubizarreta (OEPLI), José Olivera (APPLIJ), Secció portuguesa de l'IBBY) i Gemma Lluch (Consell Català del Llibre per a Infants i Joves).

L'Organización Española para el Libro Infantil (OEPLI), integrada pel Consejo General del Libro Infantil i Juvenil, el Consell Català del Llibre per a Infants i Joves, Galzgorri Elkarte i l'Asociación Galega do Libro Infantil i Xuvenil, va assumir, juntament amb l'Associació d'Editors del País Valencià (AEPV) i l'Associação Portuguesa para a Promoçao do Libro Infantil e Juvenil (APPLIJ), la programació d'aquest for professional. Diferents propostes d'anàlisi i d'aproximació eminentment pràctiques van caracteritzar la gènesi d'aquest congrés, patrocinat per un gran nombre d'institucions com ara la Generalitat Valenciana, el Ministeri de Cultura, el Govern Basc, la Universitat de València, l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, el Centro Español de Derechos Reprográficos, el Círculo de Lectores, l'Asociación Nacional de Editores de Libros y Material de Enseñanza i les editorials Edelvives i Edebé, a més a més d'altres copatrocinadors. Sota el lema «Lectura, identitat i globalització», aquest fou el pretext perfecte per debatre els que són, a hores d'ara, els problemes principals que generen l'atenció del sector en aquests primers anys del segle XXI. Problemes que, ben segur, deuran mereixer també un apartat molt especial dins del 30 Congrés previst per al juny de 2006 a la ciutat xinesa de Beijing per l'IBBY, l'organisme internacional que agrupa les organitzacions de tot el món dedicades al llibre infantil i juvenil.

El futur no l'hem de buscar fora, el tenim ben a prop; enmig d'una tradició cultural pròpia i d'unes experiències que, pel fet de ser autèntiques i versemblants, podem universalitzar en ser compartides per lectors d'altres cultures i tradicions. És la relectura positiva que es fa de la globalització, la reflexió que va centrar gran part dels debats que s'hi produïren. *L'illa del tresor*, un llibre de tants que immortalitzà la figura de l'escriptor Stevenson, és, segons el director del Centre de Recherche sur la Lecture Littéraire de Reims, Vincent Jouvé, un dels exemples més paradigmàtics per a demostrar que el que està arrelat en un entorn concret

De la satisfacció i la motivació que inspire el llibre en l'il·lustrador, dependrà l'èxit i la qualitat del seu treball. Eixe és l'encanteri, la màgia del déu que esborralla llibres i els ompli de donyets.

pot arribar a convertir-se en universal. És un cas concret, un exemple que permet albirar la dimensió d'intercanvi cultural que possibilita la globalització, en la mesura que permet al lector jove reflectir-se, per analogia, «en unes altres experiències que no són les seues i ampliar, consegüentment, el seu univers de temes, personatges o arguments».

Per a Rosa Regàs, escriptora i directora de la Biblioteca Nacional, és ací on rau el vertader valor de la lectura: en el seu poder per a aprendre i interpretar mons aliens a partir de la pròpia experiència personal. Simbiosi de mons que es transfiguren en una fantasia de realitats que els xiquets i xiquetes interioritzen com una mirada interior que els permet ampliar la seua visió de la vida. És d'aquesta manera com, a poc a poc, es va forjant el caràcter i el criteri personal dels qui, amb el temps, han d'anar construint «la utopia generadora del canvi social». Des de la seua visió, des de les seues experiències viscudes o apreses, i amb les eines que els brinda eixa nova percepció de la realitat, és, segons Rosa Regàs, «com es genera una vida de compromís, justícia i solidaritat».

Conciliar les identitats i convertir el que és local en universal és, aleshores, el difícil equilibri que cal servir per fer de la globalització un mitjà de coneixement identitari. És eixa la paradoxa aparent, la que, contràriament al que es pot pensar, permet salvar la dicotomia universalisme *versus* localisme reivindicant alhora la cultura i la llengua pròpies; la fórmula idònia que, per als escriptors Xabier P. Docampo, Daniel Nesquens i Mariasun Landa, ha de possibilitar que la literatura infantil i juvenil siga «més Porto Alegre que no Davos», és a dir, que responga més aviat a l'interés general de les persones que no al del negoci. Convençuts del fet que «tot el que no és tradició és moda i que tot el que és moda té com a destinació desaparéixer», aquests escriptors afirmen, sense embussos, que «la literatura queda definida per la llengua que la informa i per l'únic compromís de l'escriptor amb el seu text».

La dels il·lustradors fou una de les trobades sectorials més concorregudes del congrés. Pablo Amargo, Federico Delicado i Manuel Boix en foren els ponents.

El traductor, peça clau perquè aquesta universalització siga completada amb èxit, assumeix un protagonisme fonamental en aquesta comensal en tant que conciliador d'identitats i intèrpret d'una babèlia que ens fa sentir com a pròpia. En un món on el multilingüisme no ha de ser cap obstacle per a la comunicació de les idees i dels sentiments, la tasca del traductor esdevé protagonista principal d'aquest canvi que es reclama per a la literatura infantil i juvenil. Superades ja les prevencions que posaven en dubte la seua importància com a descàrrec d'una malguanyada fama negra de manipulador, la seua participació és reivindicada com a determinant en un context en què la seua contribució és equiparable a la del mateix autor, en tant que «inventor de llengua». És així com Miquel Desclot, Manu López o Mario Merlino el defineixen i el reivindiquen «per tal d'aconseguir traduccions més ajustades al ritme de la llengua receptora», que són sentides com a vertaders originals per la seua autenticitat. Una manera de preservar els valors estètics i la qualitat davant les traduccions de producció massiva fetes a corre-cuita. L'il·lustrador, l'altre gran intèrpret que possibilita la universalitat de l'obra, reivindica també un paper protagonista en aquest procés. Considerat com un creador de fantasies fetes dibuix, també ell ha de fer seu el text que il·lustra: amb llibertat i sense sentir-se condicionat ni per l'editor, l'autor o el lector. En paraules dels il·lustradors Pablo Amargo, Manuel Boix i Federico Delicado, seua és l'última paraula i seu és el disseny de «primar la identitat individual per damunt de la identitat col·lectiva». De la satisfacció i la motivació que inspire el llibre que haja d'il·lustrar, dependrà l'èxit i la qualitat del seu treball. Eixes són els únics paràmetres, els mollons que han de fitar el geni artístic d'un mag que transforma lletres en dibuixos; l'encanteri, la màgia del déu que esborralla llibres i els ompli de donyets. Des d'un altre plantejament, tot i que amb una mateixa voluntat de resoldre satisfactòriament aquesta tensió entre identitat i globalització, l'aprofitament de les noves tecnologies

Risc i innovació. Això és el que es demana de la iniciativa pública i dels editors, als quals se'ls recorda que qualitat i rendiment econòmic no estan renyits.

«Fer llegir no correspon únicament a l'escola: la família, les administracions i les biblioteques públiques tenen la responsabilitat de participar en el projecte social que és la lectura.»

Visita guiada al MUVIM amb motiu de les exposicions «17 llibres per a xiquets il·lustrats» i «Llibres per a xiquets, 1920-30».

esdevé, així mateix, un instrument essencial. Les possibilitats de la lectura telemàtica, com a facilitadora de la interactivitat i la comunicació entre els lectors, són, per al director de Vilaweb Vicent Partal, algunes mostres evidents que ens han de fer reclamar una consideració positiva de la lectura no convencional. Oportunitats d'artifici i d'aparat que ja són una realitat, i que han comportat un estímul força engrescador per al lector jove de l'aldea global. El que és coneix com l'àlbum infantil, una aposta per la lectura més enllà de la simple decodificació, és, segons el professor Jesús Díaz, una altra de les opcions que pot ser tinguda en compte a l'hora d'experimentar diversos sentits de lectura.

Part indispensable d'aquest procés que cerca en la universalització de la pròpia identitat l'aposta de futur i en la motivació de la lectura l'aval necessari, les institucions públiques són les que més activament han de participar d'aquesta necessària *reconversió* del sector que s'hi apunta. Recuperar les biblioteques com a lloc de trobada i comunicació i convertir-les en capdavanteres dels canvis que s'hi vagen introduint, constitueixen algunes de les reivindicacions que fan veus autoritzades com ara la del responsable de publicacions de Bromera, Joan Carles Girbés, el bibliotecari Cristóbal Guerrero o la directora de Patrimoni Cultural del Govern Basc, Arantza Arzamendi. Veus que, com tantes altres, reclamen de les administracions públiques actuacions concretes encaminades a fer més visible el lector i no tant el creador; a fer que el foment de la lectura siga alguna cosa més que una campanya publicitària puntual, i a premiar la singularitat impulsant l'edició i assumint projectes arriscats i innovadors.

Risc i innovació. Comptat i debatut, és això el que demana el sector per a afrontar la nova realitat. Atrèvitament i valentia que no solament haurien de postular-se com a part de la política literària de la iniciativa pública, sinó com una exigència que hauria de guiar la iniciativa pròpia dels editors. Situar el llibre en un nou estatus que afavorisca les iden-

titats culturals i lingüístiques; promoure l'originalitat i la creativitat dels autors, i possibilitar un espai real per a la difusió cultural, configuren part de les demandes que es fan a un col·lectiu al qual se li recorda que qualitat i rendiment econòmic no estan renyits, tal com reconeixen els editors Manuel Bragado, Xavier Blanch i Lorenzo Rodríguez. El millor camí per a aconseguir-ho, afirmen, és el de la independència dels editors (grans i menuts) «a l'hora de continuar arriscant tant en les col·leccions com en els temes i assumir, així, la responsabilitat d'editar per als nous temps».

És una espècie de *mea culpa*, d'examen de consciència al qual tampoc no escapen els professionals que participen en els canals de difusió del llibre infantil i juvenil. La impossibilitat de tractar de manera individualitzada cada tipus de llibre, la manca d'un flux informatiu constant entre llibreters, distribuïdors i editorials, i la repercussió que això té en la qualitat de la informació que arriba al client, són, d'entrada, les queixes que apunten alguns representants del gremi com ara la llibretera Estrella García, la distribuïdora Consuelo Delgado o el gerent Alejandro Fernández, en un moment en què tant els uns com els altres es mostren incapaços d'assimilar com cal la saturació d'un mercat editorial que no pot ni ser digerit pels seus vehiculadors. L'allau de novetats que cada setmana arriben als aparadors de les llibreries i el monopoli dels grans grups editorials, que intenten ocupar el màxim espai en els punts de venda, es troben en la base de part d'unes demandes per a les quals es reclama, com a solució, una major professionalització i formació.

Però, si complicada es presenta la situació dels qui s'encarreguen de la difusió, no menys evidents són els problemes que denuncien els qui n'assumeixen la mediació. Desterrar els prejudicis que encara hui en dia subjauen a l'hora de valorar aquest tipus de literatura i atorgar-li el lloc que es mereix en els mitjans de comunicació, representen demandes concretes que fan crítics i bibliotecaris com ara Victoria Fernández, Diego Gutiérrez

i Marina Navarro, els quals reclamen: crítics i estudiosos més ben formats i bibliotecaris que aprofiten més la funció social de l'espai cultural que els és atorgat. És aquesta la crida, la informació i coneixements que es demanen per tal d'aconseguir que la qualitat siga el vertader criteri de selecció editorial.

Els ensenyants, l'altra gran peça en l'engranatge divulgatiu del llibre, veuen també en la millora de la formació i en la coordinació amb altres mediadors algunes de les necessitats més peremptòries amb què es troben en l'actualitat. Mancances que, segons el crític Víctor Moreno o els professors Pepe García i José Antonio Gómez, passen per impulsar iniciatives amb vista a incrementar la capacitat professional del professorat, propiciar el domini de les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) i habilitar els mitjans necessaris perquè això siga una realitat. Aquestes són les peticions, les demandes tan urgents com indispensables per tal d'aconseguir que les aules es convertisquen en llocs de formació de lectors competents i en planers de «lectors no sols dins de l'aula sinó capaços de desenvolupar les facultats cognitives necessàries que reclama una societat cada vegada més complexa i amb múltiples codis culturals i lingüístics». Complexitat que, segons els experts, ha de comportar indefectiblement el compromís dels poders públics de nodrir les nostres biblioteques de fons en llengües minoritzades i en les de procedència dels milers d'emigrants amb els que vivim cada dia. La lectura com a vehicle de comunicació, com a finestra que s'obri a un món de realitats i d'experiències desconegudes.

«Fer llegir no correspon únicament a l'escola: la família, les administracions i les biblioteques públiques tenen la responsabilitat de participar en el projecte social que és la lectura». Fet i fet, això és el que demanen, entre altres coses, els experts davant l'alarmant disminució dels índexs de lectura i de l'escassa presència del llibre més enllà de les aules. La constatació d'una realitat que, a pesar de ser exposada a tort i a dret pels mitjans de

Sopar de comiat al Jardí Botànic.

comunicació, no deixa de ser un tòpic de repercussió efímera i un tema recurrent al qual s'acudeix però del qual mai no es pren consciència. És aquesta l'altra gran demanda, la reivindicació que la coordinadora del Congrés i integrant del seu comitè científic, Gemma Lluch, no dubta a qualificar de preocupant en comparació amb altres països. Coneixedora de primera mà de moltes de les experiències mampreses en altres països, Lluch proposa la coordinació entre la iniciativa pública i privada, a més a més de reivindicar una major implicació dels poders públics en la creació de noves biblioteques de barri, en la promoció de campanyes reals de promoció de la lectura, en la compra de dotacions de llibres, en la creació de bebeteques i en la necessitat d'ensenyar els pares perquè habituen els seus fills a llegir. Són tan sols algunes idees, algunes solucions que demana una realitat que, a partir del pròxim 4 de novembre i fins al 18 de febrer, tornarà a cobrar actualitat amb motiu de la primera edició del Diploma de Cultura, Lectura i Literatura per a Infants i Joves, dirigit per la citada professora i organitzat per l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana. Més que un problema específic de la literatura infantil i juvenil, Gemma Lluch conclou que es tracta, més aviat, del mateix problema estructural que afecta la lectura en general. Per a aquesta professora de la Universitat de València i especialista reconeguda arreu del món, la solució passa per retornar a la cultura el valor que es mereix al si de la nostra societat i per la voluntat de les institucions públiques de posar-hi tots els diners que calguen. «Si a França, a Anglaterra o a altres indrets es llig més no és perquè siguen més llestos, sinó pel fet que els seus governants inverteixen decididament perquè això siga possible».

Santi Vallés